

N:o 110.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående vissa med afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker sammanhängande förhållanden; gifven Stockholms slott den 17 mars 1909.

Under åberopande af bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed i nåder föreslå Riksdagen att i afseende å nedannämnda, med afvittringen inom de områden af Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande hvilka Kungl. Maj:ts befallningshafvande ännu icke meddelat afvittringsutslag, sammanhängande förhållanden besluta som följer, nämligen:

1:o) att, där afvittring af hemman eller nybyggen så verkställes, att särskildt område i inägor utlägges åt hvarje brukningsdel, samt därvid till vinnande af lämpligt skifte en eller flera delägare nödgas utflytta, i afseende å sådan utflyttning hvad angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften är stadgad skall äga motsvarande tillämpning;

2:o) att, där vid afvittring ofvan odlingsgränsen till hemman eller nybygge hörande mark efter ty särskildt stadgas måste för tillgodo-seende af nomadlapparnas behof af renbete, renskiljningsplats eller flyttningssväg för renarna afstås mot erhållande af annat, kronan tillhörigt område, den för dylikt fall stadgade ersättning för odling och utflyttning skall utbetalas från anslaget till skiften och afvittringar;

3:o) att, där hemman eller nybygge helt eller delvis blifvit efter beslut i vederbörlig ordning för ändamål, hvarom nyss är sagdt, innan områdestilldelningen ägt rum, till statsverket inlöst, område icke skall

vid afvittringen upptagas för hemmanet, nybygget eller den inlösta delen däraf, där sådant ej af hänsyn till enskild rätt påkallas, samt att i afseende på allmänna utskylder och besvär, hvilande på hemman, nybygge eller del däraf, som sålunda icke fått område för sig upptaget, skola iakttagas de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan komma att meddela;

4:o) att, där å lägenhet ofvan odlingsgränsen, som blifvit utan vederbörligt tillstånd anlagd eller för hvilken vid upplåtelsen meddelade föreskrifter angående byggnads- eller odlingsskyldighet icke blifvit behörigen fullgjorda, innehafvare verkställt sådana arbeten eller nedlagt sådana kostnader, att han efter pröfning af Kungl. Maj:ts befallningshafvande finnes vara förtjänt att vid lägenheten bibehållas, samt befallningshafvanden pröfvar detta kunna tillåtas utan förnärmande af enskild rätt och utan att nomadlapparnas intressen äfventyras, åt sådan lägenhet må vid afvittringen i mån af tillgång utläggas särskildt område af såväl inägor som husbehofsskog samt lägenheten till innehafvaren upplåtas och, efter det upplåtelsebref af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfärdats, i jordeboken upptagas såsom frälsetorp utan mantal;

5:o) att åt lägenhet, hvarom under 4:o) förmäles, icke må utläggas mera husbehofsskog än åt hemman af motsvarande storlek i samma trakt, och att dylik lägenhet icke må tillerkännas andel i samfälld husbehofsskog; samt

6:o) att vid afvittring ofvan odlingsgränsen lämpliga områden skola, där detta kan ske utan förnärmande af öfriga intressen, som äro på afvittringen beroende, afsättas för att i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelar, upplåtas till nybyggeslägenheter åt lappar, hvilka helt eller hufvudsakligen öfvergifvit nomadlifvet.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
mars 1909.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM.

Sedan justitieråden Claëson och Lindbäck lämnat konseljrummet, anförde chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Alfred Petersson vidare:

Såsom jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 15 maj 1908 vid förnyad anmälan af Riksdagens skrifvelse den 10 maj 1905 angående vissa ändringar i gällande föreskrifter rörande afvittringen framhållit, äro vissa af de stadganden, hvilka påkallas af den utaf mig vid samma tillfälle förordade omregleringen beträffande afvittringsverket, af beskaffenhet att böra meddelas i den ordning, som i § 87 regerings-

formen föreskrifves. Nådiga propositioner till Riksdagen i dessa ämnen hafva ock denna dag blifvit af Eders Kungl. Maj:t beslutade. Vid föredragning af frågan om framläggandet af den ena af dessa propositioner har jag haft anledning erinra om nödvändigheten att själfva den planerade nya afvittringsförfattningen utfärdas i administrativ ordning, och i mitt berörda anförande den 15 maj 1908 har jag lämnat en närmare redogörelse för de principer, på hvilka denna författning synes mig böra byggas. Vid samma tillfälle har jag ock framhållit, hurusom för genomförandet af vissa bland de bestämmelser, hvilka innefattas i förstberörda lagförslag eller äro afsedda att inflyta i den nya afvittringsförfattningen, lärer blifva nödvändigt, att statsverket åtager sig vissa uppoffringar i form af ekonomisk subvention, anslag af kronomark eller eljest. För inhämtande af Riksdagens samtycke i dessa hänseenden synes nådig proposition nu böra till Riksdagen aflåtas, och får jag därför till närmare utredning af denna fråga erinra om följande.

Ett af de hufvudsakliga syftemålen med den ifrågasatta nya afvittringsförfattningen är att närmare genomföra de förändrade principer beträffande skogstilldelning vid afvittring, som angifvas i 1905 års riksdags genom nådiga kungörelsen den 20 april 1906 promulgerade beslut. Om dessa principer genomföras på det sätt, som blifvit af mig föreslaget, så att särskildt husbehofsskogsområde såvidt möjligt utlägges åt hvarje brukningsdel ¹⁾, ligger i själfva verket den frågan nära till hands, om icke en för odlingens höjande synnerligen angelägen delning jämväl af inägorna under vissa förutsättningar skulle kunna företagas redan i och med områdestilldelningen vid afvittringen. Af skäl, dem jag vid den tidigare föredragningen af detta ärende framhållit, synes mig denna fråga böra besvaras jakande, och jag har vid samma tillfälle i hufvudsak angifvit, huru en dylik delning enligt min uppfattning bör verkställas och hvilken karaktär rättsligen bör tilläggas densamma ²⁾. De sålunda ifrågasatta bestämmelserna med afseende på sättet för områdestilldelningens verkställande innebära tydligen, äfven hvad inägorna beträffar, en väsentlig nyhet i jämförelse med nu gällande föreskrifter i ämnet, enligt hvilka hvarje delägare regelmässigt skall bibehållas vid sina inägor och endast undantagsvis är skyldig att med dessa ingå i byte med annan delägare eller med kronan. Bland annat komma att uppstå frågor om utflyttningar och om gäldandet af de kostnader, som däraf föranledas. Med hänsyn till beskaffenheten af ifrågavarande ägo-

¹⁾ Sid. 57—63 härförut.

²⁾ Sid. 64—69 härförut.

delningar, sådana de blifvit af mig föreslagna, synes det härvid vara det riktiga, att staten till täckandet af berörda kostnader bidrager i samma mån, som enligt redan gällande bestämmelser sker i fråga om utflyttningar i följd af laga skiften. De utgifter, som förorsakas statsverket härigenom äfvensom genom det kostsammare sättet för områdestilddelningens genomförande, torde blifva ganska obetydliga och i hvarje fall icke på långt när jämförliga med de bidrag till skifteskostnaderna, som staten redan lämnat vid laga skiften inom trakter, som varit vida bättre lottade än de nu ifrågavarande.

Vid tidigare föredragning af detta ärende har jag jämväl haft tillfälle erinra, hurusom vid ännu återstående afvittringsförrättningar ofvan odlingsgränsen större omsorg än hittills bör ägnas åt lappbefolkningens intressen.¹⁾ Någon fullständig lösning af lappfrågan kan visserligen icke redan nu uppnås, men väl kunna, om afvittringen verkställs med större förutseende än hittills, afsevärda lättnader omedelbart beredas den nomadiserande lappbefolkningen och möjlighet hållas öppen för framtida åtgärder af större räckvidd. Ägnades i detta hänseende alls ingen tanke åt framtiden, så komme säkerligen framdeles stora kostnader att åsamkas statsverket, hvilka statsmakterna nu torde hafva i sin hand att genom ett mera framsynt reglerande af afvittringsverket till största delen undvika. Framför allt torde, såsom jag tidigare erinrat, mycket i nämnda syfte kunna vinnas genom föreskrifter, att områdestilddelningen verkställs på ett sätt, som mera beaktar lappbefolkningens intressen. Härvid kan emellertid inträffa, att vissa kostnader blifva oundvikliga, om ändamålet helt skall stå att vinna. Det kan nämligen visa sig nödvändigt att i den nomadiserande lappbefolkningens intresse taga i anspråk till hemman eller nybygge hörande mark. Ett af förstberörda lagförslag afser att för dylika fall ålägga vederbörande ägare eller åbo förpliktelse att åtnöjas med ersättning i annat, kronan tillhörigt område inom afvittringslaget, men dylikt tvångsutbyte kan tydligen icke få förekomma, utan att ägaren eller åbon tillerkännes ersättning af statsmedel för odling och husflyttning, där sådant af jordbytet föranledes, något som jämväl beaktats i det berörda lagförslaget. Dylik ersättning torde vara af beskaffenhet att böra utgå af anslaget till skiften och afvittringar, och torde följaktligen Riksdagens medgifvande till medlens utbetalande af berörda anslag nu böra inhämtas. I vissa fall lär det emellertid visa sig omöjligt att i nyssnämnda form bereda vederbörande ägare eller åbo ersättning för mark, som finnes vara för

¹⁾ Sid. 69 — 72 härförut.

renskötseln oundgängligen erforderlig. Någon annan utväg synes då icke stå öppen, än att den för nämnda ändamål erforderliga marken af statsverket förvärfvas antingen expropriationsvis med tillämpande af renbeteslagen den 1 juli 1898 § 33 eller ock genom inlösen efter frivillig öfverenskommelse. Utredning och förslag angående behovet af och villkoren för sådana markförvärf synas med minsta kostnader för statsverket kunna företagas i sammanhang med afvittringen, och genom ett sådant tillvägagångssätt vinnes ock den fördelen, att, om inlösen kan hinna ske, innan områdestilldelningen ägt rum, område icke behöfver vid afvittringen upptagas för hemman, nybygge eller del däraf, som blifvit till statsverket inlöst, såframt ej sådant upptagande påkallas af hänsyn till enskild rätt. De medel, som för dessa markförvärf erfordras, synas lämpligen böra af Riksdagen äskas först efter hand som dylika förvärf visa sig af behovet påkallade. Då hemman eller nybygge helt eller delvis inlöses och nedlägges för att i renskötselns intresse disponeras, erfordras föreskrifter, huru förhållas bör i afseende på utgörandet af därå hvilande allmänna utskylder och besvär. Bestämmelser i detta hänseende synas lämpligen böra af Eders Kungl. Maj:t meddelas, och torde de obetydliga belopp, hvilka enligt sålunda meddelade föreskrifter kunna komma att utgå såsom ersättning för dylika onera lämpligen kunna af Eders Kungl. Maj:t förskottsvis utanordnas för att sedermera anmälas till ersättande af Riksdagen. Hvad slutligen särskildt angår den del af lappbefolkningen, som helt eller delvis öfvergifvit nomadlivet, så utgör visserligen äfven frågan om ordnandet af dess ställning ett spörsmål, hvars besvarande i hög grad är beroende på ytterligare utredning. I detta ärende redan förebragt material synes emellertid gifva vid handen, att utan åsidosättande af öfriga intressen, som äro på afvittringen beroende, områden, lämpliga till nybyggen åt dylika lappar, kunna i tillräcklig mängd reserveras. Detta synes då ock, till undvikande af framtida besvär och kostnad, böra ske och frågan om de sålunda afsatta områdenas disponerande lämnas att af Eders Kungl. Maj:t framdeles, efter verkställd utredning, prövas och afgöras.

I mitt förutnämnda anförande den 15 maj 1908 har jag äfven berört frågan om de s. k. inhysingarnas ställning. Under åberopande af hvad jag därvid anfört¹⁾ får jag såsom min mening framhålla, att äfven åt inhysingslägenhet, d. v. s. lägenhet ofvan odlingsgränsen, som

¹⁾ Sid. 72—74 härförut.

blifvit utan vederbörligt tillstånd anlagd eller för hvilken vid upplåtelsen meddelade föreskrifter angående byggnads- eller odlingsskyldighet icke blifvit behörigen fullgjorda, vid afvittringen måtte utläggas särskildt område af såväl inägor som husbehofsskog, så framt Kungl. Maj:ts befallningshafvande finner, att innehafvare å lägenheten verkställt sådana arbeten eller nedlagt sådana kostnader, att han må anses förtjänt att vid densamma bibehållas, samt befallningshafvanden pröfvar detta kunna tillåtas utan förnärmande af enskild rätt och utan att nomadlapparnas intressen äfventyras. Husbehofsskogsområde, som utlägges åt inhysingslägenhet, lærer under inga förhållanden få vara större, än som tilldelas hemman eller nybyggen af motsvarande storlek i samma trakt, och torde dylik lägenhet icke böra tillerkännas andel i allmänning eller samfälld husbehofsskog. Sedan område sålunda blifvit utlagdt åt inhysingslägenhet, bör upplåtelsebref å densamma af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfärdas och lägenheten sedermera i jordeboken upptagas såsom frälsetorp utan mantal.

Såsom jag vid mitt anförande till statsrådsprotokollet den 12 sistlidne januari vid anmälan af frågan om reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel haft tillfälle erinra, komma, om de af mig framställda förslagen till afvittringsverkets ordnande vinna bifall, äfvensom af andra skäl, dem jag vid nyssnämnda tillfälle antydt, vissa Riksdagens beslut att erfordras i fråga om det ordinarie anslaget till skiften och afvittringar, särskildt i den riktning, att anslaget förändras till förslagsanslag. Detta utgör emellertid en fråga, till hvilken jag anhåller att i annat sammanhang få återkomma.

I samband med nu föreliggande ärende anser jag mig slutligen böra anmäla en underdånig skrifvelse af den 9 december 1908, hvori kronolänsmannen K. J. Lundberg, enligt af Tärna socknemän genom beslut å kommunalstämma lämnadt uppdrag, på anförda skäl anhållit, att afvittringen inom socknen så skyndsamt som möjligt måtte fullbordas. Vid bifall till de af mig framställda förslagen till afvittringsverkets ordnande lærer denna skrifvelse icke böra föranleda någon särskild Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

På grund af hvad jag nu och till statsrådsprotokollet den 15 maj 1908 anför, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nåder föreslå Riksdagen att i afseende å nedannämnda, med afvittringen inom de områden af Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande hvilka Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ännu icke meddelat afvittringsutslag, sammanhängande förhållanden besluta som följer, nämligen:

1:o) att, där afvittring af hemman eller nybyggen så verkställas, att särskildt område i inägor utlägges åt hvarje brukningsdel, samt därvid till vinnande af lämpligt skifte en eller flera delägare nödgas utflytta, i afseende å sådan utflyttning hvad angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften är stadgadt skall äga motsvarande tillämpning;

2:o) att, där vid afvittring ofvan odlingsgränsen till hemman eller nybygge hörande mark efter ty särskildt stadgas måste för tillgodo-seende af nomadlapparnas behof af renbete, renskiljningsplats eller flytt-ningsväg för renarna afstås mot erhållande af annat, kronan tillhörigt område, den för dylikt fall stadgade ersättning för odling och utflytt-ning skall utbetalas från anslaget till skiften och afvittringar;

3:o) att, där hemman eller nybygge helt eller delvis blifvit efter beslut i vederbörlig ordning för ändamål, hvarom nyss är sagdt, innan områdestilldelningen ägt rum, till statsverket inlöst, område icke skall vid afvittringen upptagas för hemmanet, nybygget eller den inlösta delen däraf, där sådant ej af hänsyn till enskild rätt påkallas, samt att i afseende på allmänna utskylder och besvär, hvilande på hemman, ny-bygge eller del däraf, som sålunda icke fått område för sig upptaget, skola iakttagas de föreskrifter, Kungl. Maj:t kan komma att meddela;

4:o) att, där å lägenhet ofvan odlingsgränsen, som blifvit utan vederbörligt tillstånd anlagd eller för hvilken vid upplåtelsen meddelade föreskrifter angående byggnads- eller odlingskyldighet icke blifvit behörigen fullgjorda, innehafvare verkställt sådana arbeten eller nedlagt sådana kostnader, att han efter pröfning af Kungl. Maj:ts befallnings-hafvande finnes vara förtjänt att vid lägenheten bibehållas, samt befall-ningshafvanden pröfvar detta kunna tillåtas utan förnärmande af enskild rätt och utan att nomadlapparnas intressen äfventyras, åt sådan lägenhet må vid afvittringen i mån af tillgång utläggas särskildt område af såväl inägor som husbehofsskog samt lägenheten till innehafvaren upplåtas, och, efter det upplåtelsebref af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfär-dats, i jordeboken upptagas såsom frälsetorp utan mantal;

5:o) att å lägenhet, hvarom under 4:o) förmäles, icke må utläggas mera husbehofsskog än åt hemman af motsvarande storlek i samma trakt, och att dylik lägenhet icke må tillerkännas rätt till andel i sam-fälld husbehofsskog; samt

6:o) att vid afvittring ofvan odlingsgränsen lämpliga områden skola, där detta kan ske utan förnärmande af öfriga intressen, som äro på af-vittringen beroende, afsättas för att i enlighet med de bestämmelser,

Kungl. Maj:t meddelar, upplåtas till nybyggeslägenheter åt lappar, hvilka helt eller hufvudsakligen öfvergifvit nomadlifvet.

Hvad departementschefen sålunda föreslagit, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle nådig proposition i ämnet, af den lydelse bilagan — vid detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:

Axel Mörner.